

Τα Τέμπη και το διαμελισμένο σώμα

Στις 02/03/2023 διαβάζουμε ότι « αναπληρώτρια υπουργός Υγείας Μίνα Γκάγκα ενημέρωσε για την απόφαση που ελήφθη όσον αφορά στους νεκρούς της τραγωδίας στα Τέμπη. Όπως είπε, οι συγγενείς τους δεν θα τους δουν αλλά η αναγνώριση θα γίνει μόνο από DNA. «Αυτό που αντιμετωπίζουν οι άνθρωποι είναι τρομερό, λυπάμαι πολύ για όσους έχουν χαθεί και όσους περιμένουν να μάθουν για τους δικούς τους» σημείωσε σε συνέντευξή της στον ΣΚΑΪ. Η ταυτοποίηση των σορών γίνεται σε συνεργασία με τα εγκληματολογικά της ΕΛ.Α.Σ, είπε και έκανε λόγο για μία « τραυματική » διαδικασία για τους συγγενείς των θυμάτων. « Η απόφαση είναι να μην έρθουν οι συγγενείς σε επαφή με τους νεκρούς, να είναι όσο το δυνατόν λιγότερο ψυχοφθόρο για εκείνους. Εάν έχουν κάποιο νεκρό, καλό είναι να τον θυμούνται γερό και καλά» είπε. Παρότι μια μέρα αργότερα η αναπληρώτρια

υπουργός Υγείας δήλωνε ότι παρερμηνεύτηκε η δήλωσή της, καταλήγοντας ότι επρόκειτο για μια σύσταση προς τους συγγενείς να μην δουν τις σορούς και όχι για οδηγία, η σύσταση που εμπλέκει τη διαχείριση του τραύματος από το κράτος με στόχο να παραμείνει η μνήμη στο «γερό και καλά» ως μέσο πρόληψης ενός ψυχικού σοκ αποτελεί μια ξεκάθαρη απόπειρα παρέμβασης της κρατικής εξουσίας στην ανθρώπινη μνήμη. Αυτό που ισχυρίζομαι δηλαδή, είναι ότι την εξουσία δεν την ενδιαφέρει το ψυχικό σοκ που μπορεί να προκαλέσει η εικόνα ενός διαμελισμένου σώματος, αλλά το ότι η διαχείριση του τραύματος από τα ίδια τα υποκείμενα μπορεί να μετατραπεί σε κρίση διακυβέρνησης. Εξάλλου, η εν λόγω διατύπωση που προτάσσει την προληπτική διαχείριση του σοκ, με στόχο υποτίθεται την προφύλαξη του πληθυσμού από μία τραυματική μνήμη στο όνομα μιας κοινωνικής υγιεινής, δεν είναι καινούργια.

Για παράδειγμα εν μέσω δικτατορίας μνημεία, όπως των φυλακών Αβέρωφ, οι οποίες αρχικά ήταν σχολείο παραβατικότητας για τους ανήλικους τρόφιμους, στη συνέχεια φυλακές για τους κομμουνιστές/-τριες και, μετά τον Εμφύλιο, χώρος εγκλεισμού για εκατοντάδες συλληφθέντες και συλληφθείσες άνδρες και γυναίκες, μετατρέπονται σε εγκαταστάσεις του Άρειου Πάγου (1971). Αργότερα πάλι και συγκεκριμένα το 1989 η κυβέρνηση ΝΔ-ΣΥΝ αποφάσισε την καύση 17.500.000 ατομικών φακέλων κοινωνικών φρονημάτων που διατηρούσε η Ασφάλεια, υπό την επίκληση του φόβου της αναμόχλευσης των παθών, σε περίπτωση που οι φάκελοι δίνονταν στους δικαιούχους τους. Έτσι, δεν είναι τυχαίο ότι και στις μέρες μας συστήνεται να μείνει το τραύμα ενός ατυχήματος στα εγκληματολογικά της ΕΛ.ΑΣ, αφού η νεωτερικότητα υποσχέθηκε, ιδιαίτερα μετά τη Γαλλική Επανάσταση, αφενός μια ιστορική μεταμόρφωση στις μορφές βίας και αφετέρου, την ιατρικοποίηση του ίδιου του θανάτου και της μνήμης του.

Το νεκροτομείο, έκθεση-βιτρίνα από το 1804 μέχρι το 1907, όπου βρισκόταν σε δύο κεντρικά σημεία του Παρισιού με σκοπό τη συλλογή και τον εντοπισμό αζήτητων ή μη αναγνωρίσιμων πτωμάτων στον δημόσιο χώρο κρύβει αφενός την ιστορία της σταδιακής αορατοποίησης και ιατρικοποίησης του βίαιου θανάτου από το δημόσιο βλέμμα και αφετέρου τη μεταβίβαση αυτού του θανάτου στην αποκλειστική ερμηνεία του κράτους και των μηχανισμών του, αρχικά ως εγκληματικός. Με δυο λόγια, η διαχείριση του βίαιου θανάτου, στηρίζεται σε μία λογική ορατότητας του εχθρού που εμμένει να ζει υποτίθεται εντός ενός ανήθικου βίου, με αποτέλεσμα, αυτή την ειδική κατηγορία θανάτου. Τα χωρίς ταυτότητα, παραμορφωμένα και αζήτητα πτώματα εμφανίζονται στο δημόσιο βλέμμα από το 1804 έως το 1907, την ίδια περίοδο που τα freak shows χτίζουν το αφήγημα της «ανάξιας» ζωής, ενώ κάθε πτώμα που φέρεται στο νεκροτομείο-βιτρίνα εκτίθεται αμέσως στο κεντρικό δωμάτιο στο κοινό για τουλάχιστον εβδομήντα δύο ώρες και τα ρούχα, που είχαν πλυθεί προηγουμένως, τοποθετούνται πάνω στο σώμα. Όταν η έκθεση δεν μπορεί πλέον να συνεχιστεί, είτε λόγω της αποσύνθεσης είτε λόγω άλλης αιτίας, γίνεται η ταφή, αλλά τα ρούχα παραμένουν εκτεθειμένα για δεκαπέντε μέρες. Το νεκροτομείο είναι ανοιχτό στο κοινό κάθε μέρα, όλες τις εποχές, από το πρωί έως το βράδυ, ενώ η εν λόγω τεχνολογία δεν αποσκοπεί στην προστασία από το τραύμα, αλλά στη συνολική ασφάλεια του συνόλου ως προς τους εκ των έσω κινδύνους -το θάνατο της «ανάξιας» ζωής, όπως παρουσιάζεται από τα ιατροδικαστικά εγχειρίδια της εποχής στην

Ευρώπη. Μετά το 1907, όταν ο βίαιος θάνατος γίνεται κομμάτι των πολέμων και των εργατικών ατυχημάτων, μπαίνει τέρμα και σε αυτή τη δημόσια έκθεση, αφού πλέον περνά στην ψυχιατρική και στην ψυχανάλυση. Το 1880, ο Ζαν Μαρτίν Σαρκό, τόνιζε ότι αιτία της «βλάβης» μετά από εργατικό ατύχημα στα σιδηροδρομικά δίκτυα δεν είναι οι εργασιακές συνθήκες, αλλά η ψυχική ευαλωτότητα ρωμαλέων σωματικά ανδρών μετά το ψυχικό σοκ του ατυχήματος, ενώ ύστερα από τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο ψυχαναλυτές κατέληγαν ότι οι ψυχικά εκθλημένοι άντρες ήταν υπαίτιοι για την εθνική καταστροφή του έθνους, τόσο στην καθημερινότητα όσο και στα χαρακώματα, κάτι που εξηγεί εξάλλου και τη διαταραχή μετατραυματικού στρες (Post Traumatic Stress Disorder ή PTSD) του μη-ικανού στρατιώτη/εργάτη μιας κατώτερης φυλής, που γεμίζει τα χαρακώματα της εποχής, με αποτέλεσμα το διαμελισμό τους. Στην πραγματικότητα, τα διαμελισμένα σώματα όπως και οι διαμελισμένοι ψυχιμοί δεν είναι παρά παράπλευρες απώλειες μιας αποικιοκρατικής, πατριαρχικής, μισαναπηρικής, καπιταλιστικής, ταξικής, ηλικιακά ρατσιστικής εξουσίας, σύμφωνα με την οποία η διαχείριση του ψυχικού τραύματος δεν έρχεται για να προστατεύσει αλλά αντιθέτως λειτουργεί προς όφελος της αστικής τάξης, όπου ο κάθε θάνατος καλείται να μετατραπεί σε ύλη προς την «άξια» ζωή. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα τα σώματα των φυλακισμένων να γίνουν πεδίο πειραμάτων και τόπος βασανισμού.

Από το 1913 έως το 1951, ο χειρουργός Λέο Στάνλεϊ στις Κρατικές Φυλακές Σαν Κουέντιν (Καλιφόρνια, ΗΠΑ) (San Quentin State Prison), θεωρούσε ότι ήταν ηθικά σωστό να κάνει ό,τι ήθελε με τους εγκληματίες της φυλακής, ακόμη και με τα σώματά τους, με αποτέλεσμα, εκατοντάδες φυλακισμένοι να πεθαίνουν από αποτυχημένα πειράματα. Επιπλέον, ο Στάνλεϊ, θα ξεκινήσει τη στείρωση των κρατουμένων άλλων φυλών καθώς και των λευκών κρατουμένων που δεν πίστευαν στον Χριστιανισμό, θέλοντας έτσι, να βάλει ένα τέλος σε αυτό που θεωρούσε «κακά γονίδια», ενώ η πώληση οργάνων -κατά κυριότητα όρχεις ή ακόμη και πέη από νεκρούς κρατούμενους- γίνονται κομμάτι του εμπορίου. Τα όργανα μεταμοσχεύονται σε ανθρώπους που βρίσκονται σε μια πιο προχωρημένη ηλικία και είναι πρόθυμοι να πληρώσουν μεγάλα χρηματικά ποσά, με στόχο την ανανέωση των κυττάρων τους. Αλλά εκτός από την αρπαγή των οργάνων, η εξουσία έχει και άλλους τρόπους, αναπαραστατικής κατασκευής της «ανάξιας» μνήμης, μέσω των αναπαραστάσεων ενός μη-ανθρώπινου-«άξιου» θανάτου. Το 1932, το Μουσείο της Εγκληματολογίας το οποίο δημιουργείται από τον καθηγητή Ιατροδικαστικής, Ιωάννη Γεωργιάδη (1876-1960), έρχεται να συμπεριλάβει διαμελισμένα «τερατώδη» πτώματα, μετατρέποντας τα στη μνήμη όπου η ανθρώπινη φύση μπορεί υποτίθεται να κατασκευάζει τέρατα. Το Μουσείο, δεν είναι παρά μια άλλη μορφή ενδο-κανιβαλισμού, ενισχύοντας τις νεωτερικές δοξασίες για τον θάνατο, ενώ στο εσωτερικό του εντοπίζουμε σωματικά διαμελισμένα νεκρά σώματα, που καταλήγουν από την αστυνομία στο τραπέζι της νεκροψίας και από το τραπέζι της νεκροψίας σε βιολογικό υλικό, σε μια περίοδο που ασκείται εκτεταμένη βία από το κράτος, με νεκρούς στη διάρκεια απεργιών. Το αφήγημα του μουσείου έρχεται να συγκαλύψει αυτή τη βία αφήνοντας τις διαμελισμένες σάρκες ως βιολογικό υλικό της ιατροδικαστικής και μιας μνήμης που καλείται να μετατρέψει το τραύμα μιας βίας κρατικής, σε βιολογικό υλικό διαχειρίσιμο τόσο σωματικά, ψυχικά, όσο και σε επίπεδο μνήμης. Έτσι τα διαμελισμένα σώματα και η ιστορία των

θανάτων των σωμάτων αυτών περνούν στα εγκληματολογικά εργαστήρια και στα μουσεία, με αποτέλεσμα ο βίαιος θάνατος να γίνεται απρόσωπος - ενώ στα μάτια της εξουσίας είναι ένα τίποτα. Αυτό εξάλλου βλέπουμε και ως φαινόμενο συλλογικό με τα διαμελισμένα σώματα που μένουν να χαράσσουν την ευρωπαϊκή ιστορία, τόσο στα χαρακώματα όσο και στην αντιμετώπιση του κομμουνισμού.

Το 1945 τόσο το κεφάλι του Άρη Βελουχιώτη (Θανάσης Κλάρας) όσο και του πρωτοπαλίκαρου του Τζαβέλλα (Γιάννης Αγγελάτος), εκτίθενται σε κοινή θέα σε φανοστάτη της πλατείας Τρικάλων. Μάλιστα, η έκθεση διαμελισμένων σωμάτων εν μέσω εμφυλίου, πήρε τέτοιες διαστάσεις, μας θυμίζει ο Πολυμέρης Βόγλης, ώστε στις 10 Νοεμβρίου 1947, το πρωτοσέλιδο της βρετανικής εφημερίδας *The Daily Mirror* δημοσίευσε μεγάλες φωτογραφίες από τα κεφάλια ανταρτών μέσα στην πόλη των Τρικάλων, ενώ η εφημερίδα, συνέχιζε με τον τίτλο «τι κάνουμε εμείς οι Βρετανοί εδώ;» (P.Voglis, σ. 85). Η βρετανική πρεσβεία στο ερώτημα αυτό κατέληξε ότι «η έκθεση κομμένων κεφαλών είναι τακτική συνήθεια στη χώρα αυτή, η οποία δεν μπορεί να κριθεί με δυτικοευρωπαϊκά πρότυπα Δεν υπάρχουν καθόλου στοιχεία που να αποδεικνύουν ότι διαπράχθηκε οποιαδήποτε *θηριωδία* δεν υπάρχει καμία παραμόρφωση σε κανένα από αυτά τα κεφάλια» (P.Voglis, ο.π.) Εξάλλου, ο θάνατος δεν ήταν παρά επιστημονικό και πολιτικό μαζί πρόβλημα, όπου ωστόσο, το ζητούμενο δεν είναι να ληφθεί υπόψη η ζωή αλλά το κέρδος. Αυτό θα οδηγήσει εξάλλου και μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο και την ολοκλήρωση της Δίκης των ναζι γιατρών στη Νυρεμβέργη (1946-1947), η απόφαση να κριθεί πάνω στα πειράματα στα ναζιστικά στρατόπεδα και όχι στο σύνολο των «μέτρων της ναζιστικής 'φυλετικής υγιεινής', όπως το πρόγραμμα της καταναγκαστικής ευθανασίας T-4» (Γ.Κόκκινος, 2001, σ.170). Αυτό σημαίνει ότι στην κοινωνία της ταξινόμησης, μαθαίνουμε να εξοικειωνόμαστε με γεγονότα όπως για παράδειγμα ότι μέχρι τη δεκαετία του 1960, περίπου το 90 τοις εκατό της φαρμακευτικής έρευνας γινόταν σε κρατούμενους φυλακών, καθώς οι φαρμακευτικές εταιρείες χρειάζονταν μεγάλες ομάδες υποκειμένων δοκιμών. Οι δοκιμές σε φυλακισμένους σταμάτησαν τη δεκαετία του 1970. Αντίστοιχα, [από το 1956 έως το 1970, χορηγήθηκε ηπατίτιδα σε παιδιά με γνωστικές και νοητικές αναπηρίες που βρίσκονταν στο κρατικό σχολείο Willowbrook στο Staten Island της Νέας Υόρκης](#), με στόχο την παρακολούθηση της εξάπλωσης της ιογενούς λοίμωξης και τον τρόπο με τον οποίο ανταποκρίνονταν στις ενέσεις γάμμα σφαιρίνης. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα να μολυνθούν περισσότερα από 700 παιδιά.. Το σχολείο έκλεισε το 1987 μετά από δημόσια κατακραυγή για τον υπερπληθυσμό και τις βρώμικες συνθήκες, ενώ από το 1946 έως το 1953, πάλι στη Γουατεμάλα, μολύνθηκαν με σύφιλη, χωρίς την συγκατάθεση τους, 497 άτομα, κρατούμενοι των φυλακών, ιερόδουλες, ψυχασθενείς και στρατιώτες (Γ.Κόκκινος, ο.π., σ. 294). Παράλληλα εξοικειωνόμαστε και με μια εξουσία που καταφέρνει να αποδώσει εκατομμύρια θανάτους που έχει προκαλέσει ο πόλεμος, η φτώχεια, η συνδημία - προτιμάται ως όρος από την πανδημία γιατί ακριβώς αναδεικνύει τις ταξικές και έμφυλες παραμέτρους, βλ. για ανάλυση κείμενα του Σ. Μαρκέτου-, όχι στην ανθρώπινη εξαθλίωση, αλλά στο υγιές συλλογικό πένθος που απαιτεί από το υποκείμενο να ξεφύγει από το συμβάν, να το απο-ιστοριοποιήσει, να το βιώσει ως προσωπικό δράμα και να συνεχίσει τη ζωή του μέσα από τα πέντε στάδια του πένθους. Η εν λόγω ερμηνεία εντάσσει το

θάνατο, σε συνολικές βιολογικές ταξινομήσεις αλλά και μια τεχνολογία εξουσίας, όπου η εκδήλωση του πένθους γίνεται επιτήρηση του ίδιου του εαυτού.

Αυτό συνιστά ότι και στις μεταπολεμικές κοινωνίες το κυρίαρχο μήνυμα της ευγονικής παρέμεινε απαιτώντας την αποδοχή του βίαιου θανάτου – μια και έτσι η ζωή γίνεται πιο δυτική, πιο υγιής και πιο καθαρή, ενώ στο καθεστώς αλήθειας των δυτικών κοινωνιών όπου τα πάντα παγκοσμιοποιούνται με απaráβατους νόμους ακόμα και στις πιο ιδιωτικές πτυχές, το πένθος αναγνωρίζεται, ομογενοποιείται και ταξινομείται σε εξελικτικά στάδια. Για να μιλήσουμε πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με την ψυχίατρο Elisabeth Kübler-Ross (*On Death and Dying*, 1969), το πένθος έχει πέντε στάδια: άρνηση, θυμός, διαπραγμάτευση, κατάθλιψη, αποδοχή. Έτσι, όταν την δεκαετία του 1970 η ευγονική μετονομάζεται σε γενετική, η ανακάλυψη της δομής της γενετικής πληροφορίας στην πολυμερική αλυσίδα του DNA, δεν μπορεί παρά ν' αναπαράγει ένα ευγονικό καθεστώς αλήθειας τόσο γύρω από τη ζωή όσο και γύρω από το θάνατο· σε έναν πολιτισμό που εφεξής στηρίζεται στην αρχειοθέτηση των δεδομένων, μετατρέποντας και τον βίαιο θάνατο σε μια πολυμερική αλυσίδα-μνήμη ενός DNA, που η όποια ταυτοποίηση του εξαρτάται από τα εγκληματολογικά της Αστυνομίας. Με δυο λόγια, αυτό που διακυβεύεται στις μέρες μας δεν είναι καν το αυταπόδεικτο δικαίωμα στο πένθος, αλλά κατά πρώτο λόγο είναι μια σχέση βιολογική που δημιουργείται γύρω από το θάνατο, το πένθος και ακόμη πιο σημαντικά, την μνήμη. Μια και το ζητούμενο είναι η μνήμη, που στη συλλογική συνείδηση θα μείνει ως μια πολυμερική αλυσίδα του DNA. Εξάλλου, η υποκρισία μιας τέτοιας σύστασης φαίνεται και από το γεγονός ότι ενώ διαβάζουμε ότι μια τέτοια σύσταση γίνεται στο όνομα ενός ανθρωπισμού, την ίδια στιγμή διαμελισμένα σώματα γίνονται βορά κοινής θέας σε εκθέσεις θανάτου εντός ακριβώς μιας ερμηνείας που προσπαθεί να ελέγξει και να τροποποιήσει την ιδέα του θανάτου, εντάσσοντας τον σε βιολογικές διαδικασίες ακόμη και μεταθανάτιες απόλυτα ελεγχόμενες από την επιστήμη. Έτσι έχουμε το *Project Body Worlds* και το *Bodies: The Exhibition*, που επικεντρώνονται στο σώμα μέσα από πτώματα, ενώ να σημειώσουμε ότι και οι δύο παρουσιάστηκαν και στην Ελλάδα.

Το *Project Body Worlds* δημιουργήθηκε το 1995 και λειτουργεί κάτω από τη διεύθυνση του γερμανού ανατόμου Γκούντερβον Χάγκενς (Guntervon Hagens) - που εφηύρε την τεχνική για τη συντήρηση βιολογικών δειγμάτων ιστών – δηλαδή συχνά και διαμελισμένων σωμάτων - που ονομάζεται πλαστινοποίηση. Στο πρότζεκτ εντάσσονται 340 υπάλληλοι σε πέντε διαφορετικά εργαστήρια σε τρεις χώρες, και υλικό του αποτελούν νεκρά σώματα, τα οποία υποτίθεται ότι αυτοδιατίθενται. [Το 2004, ο Χάγκενς ωστόσο, επέστρεψε επτά πτώματα στην Κίνα](#), επειδή φάνηκε ότι ήταν τα σώματα εκτελεσμένων κρατούμενων από φυλακές. Η κίνηση του ήταν αποτέλεσμα αποκαλυπτικού δημοσιεύματος του γερμανικού περιοδικού *Der Spiegel*, το οποίο δημοσιοποίησε ότι τουλάχιστον δύο πτώματα από τα περίπου 647 που είχε αποθηκεύσει ο ανατόμος στην Κίνα είχαν τρύπες από σφαίρες στο κρανίο τους. Επιπλέον, μια ανταγωνιστική έκθεση γνωστή ως [Bodies: The Exhibition](#), η οποία άνοιξε στην Τάμπα της Φλόριντα στις 20 Αυγούστου 2005, εμφανίζει εσωτερικά όργανα και οργανικά συστήματα, σώματα σε ενεργές πόζες και έμβρυα σε διάφορα στάδια ανάπτυξης από νεκρά σώματα. Πρόκειται για σώματα που λαμβάνει από την κινεζική κυβέρνηση, η οποία τα δωρίζει, εφόσον τα υποκείμενα στα οποία ανήκαν τα σώματα αυτά, κατά τη στιγμή του θανάτου, δεν είχαν στενό

συγγενή ή άμεσες οικογένειες για να τα διεκδικήσουν. Οι ανατομές πραγματοποιούνται στο Πανεπιστήμιο Dalian στο Λιαονίνγκ της Κίνας, όπως και η συγκόλληση διαμελισμένων σωμάτων. Αξίζει, επιπλέον, να σημειωθεί ότι αυτά τα «αζήτητα νεκρά σώματα», προέρχονται από εκτελεσμένους κρατούμενους, κάποιους εκ των οποίων ήταν και πολιτικοί κρατούμενοι. Ωστόσο, η έκθεση *Bodies : The Exhibition*, παρουσιάστηκε σε όλο τον κόσμο, αλλά και στην Ελλάδα το 2009 με τη συνεισφορά του Δήμου Αθηναίων και τον Εθνικό Οργανισμό Μεταμοσχεύσεων, ενώ το 2021, διαβάζουμε ότι για «πρώτη φορά ήρθε στην Ελλάδα! Και η αυθεντική έκθεση Body Worlds και μάλιστα στο Ίδρυμα Μείζονος Ελληνισμού (Ελληνικός Κόσμος)». Ωστόσο γνωρίζουμε ότι στην Κίνα έχουν αλλάξει οι διαδικασίες εκτέλεσης ενός θανατοποιίνιτη και ότι υπάρχουν 71 ύποπτοι θάνατοι από αφαίρεση καρδιάς σε 56 νοσοκομεία της χώρας. Αυτό σημαίνει ότι 300 γιατροί, στην πλειοψηφία τους χειρουργοί, αφαιρούν την καρδιά και τους πνεύμονες από κρατούμενους θανατοποιίνιτες και στη συνέχεια προχωρούν σε μεταμοσχεύσεις. Ειδικότερα, η μελέτη αφορά 127.770 ιατρικά έγγραφα, από την περίοδο του 1980 μέχρι το 2020. Με έναν αλγόριθμο που χρησιμοποίησε το πανεπιστήμιο της Αυστραλίας βρέθηκαν 71 ύποπτοι θάνατοι, κάτι που συνιστά ότι, όπως οι ερευνητές καταλήγουν, οι γιατροί δεν τους σκοτώνουν στο εκτελεστικό απόσπασμα, αλλά στο χειρουργικό κρεβάτι. Ύστερα από τα παραπάνω είναι προφανές ότι το αφήγημα της αναπληρώτριας υπουργού Υγείας δεν περιέχει τίποτα το ανθρωπιστικό, μια και μέσα από μια ολόκληρη τεχνολογία πρόληψης του ψυχικού τραύματος από την επιστήμη, το (ύστερο) νεωτερικό κράτος δεν κάνει τίποτα άλλο παρά να διασφαλίζει τη γεννήτρια ενέργειας ενός κτιρίου που εκτρέφει επιλεκτικά την «άξια» ζωή και την αναγκαία μνήμη-αλήθεια της.

Βιβλιογραφία

P. Voglis, *Becoming a Subject: Political Prisoners During the Greek Civil War*, Berghahn, 2022.

Γ. Κόκκινος, *Άξια και Ανάξια Ζωή, Ευγονική, εκφυλισμός, βιοπολιτική: Ο γιατρός στο ρόλο του κοινωνικού θεραπευτή και του εθνικού αναμορφωτή*, Αθήνα, Ταξιδευτής, 2021.

*Η Δήμητρα Τζανάκη είναι Δρ. Ιστορίας του Πανεπιστημίου της Οξφόρδης και Μεταδιδακτορική ερευνήτρια Τ.Π.Δ.Ε., του Πανεπιστημίου Αιγαίου.

*Η φωτογραφία που συνοδεύει το κείμενο έχει αντληθεί από το site:

<https://www.slate.fr/story/235466/parisiens-morgue-tourisme-cadavres-paris-xix-siecle>. Όπως σημειώνεται στο site πρόκειται για "εσωτερική άποψη του νεκροτομείου, που εκτίθεται στο Musée de la Préfecture de Police (Παρίσι) | G.Garitan μέσω Wikimedia Commons".